

משה חיים פלח

- 1..... בענין בחזקת בעולה לנתין ולממזר
- 3..... בענין השבתנו על המעוברת
- 4..... בגדר דין טענינן
- 6..... בענין פטור שבועה מאפוטרופא דיתמי
- 9..... בשיטת הרמב"ם בדין תקרובת עבודה זרה
- 14..... בגדר דינא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו (ב)

בענין בחזקת בעולה לנתין ולממזר

בחזקת דרוסת איש, הרי זו בחזקת בעולה לנתין ולממזר, והרי אדרבה אית לה חזקת הגוף וחזקת כשרות איפכא, אלא דסבר ר"י דלא סגי בחזקת הגוף לאפוקי ממונא, אך היאך נקט דהרי היא בחזקת בעולה עד שלא תתארס ובחזקת בעולה לנתין ולממזר. ומטו משמיה דהגרנ"פ דר"י אחי למימר דאיתרעא חזקתה, אך אחי ל"צ לישנא דהרי זו בחזקת כו'.

עוד לריך ביאור לישנא דרבי יחושע "עד שתביא ראייה לדצרייה" דהא פשיטא דאם תביא ראייה מהני, והו"ל למינקט לשון קלרה דאינה נאמנת.

ונראה לדון לצאר, דהנה בעיקר פלוגתא דר"ג ור"י ס"ד דפליגי בפלוגתא דברי ושמא ברי עדיף, ודחינן דר"ג מני אחי אף כר"ג דעד כאן לא קאמר ר"ג אלא הכא משום דאיכא מינו אי נמי משום דאיכא חזקה, אך גם להכך לישני בפשוטו אינו אלא בצירוף ברי ושמא, וכן משמע בגמ' (יד ט) דעיקר פלוגתא דר"ג ור"י הויא צדין

הנושא את האשה ולא מלא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדכו והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך והיה מקחי מקח טעות רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת רבי יחושע אומר לא מפיה אנו חיינן אלא הרי זו בחזקת בעולה עד שלא תתארס והטעתו עד שתביא ראייה לדצרייה כו' היא אומרת מוכת עין אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת ורבי יחושע אומר לא מפיה אנו חיינן אלא הרי זו בחזקת דרוסת איש עד שתביא ראייה לדצרייה כו' ראוה מדצרת עם אחד ואמרו לה מה טיבו של איש זה איש פלוני וכהן הוא רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת ור"י יחושע אומר לא מפיה אנו חיינן אלא הרי זו בחזקת בעולה לנתין ולממזר עד שתביא ראייה לדצרייה כו'.

והנה לריך ביאור לישנא דר"י דהרי זו בחזקת בעולה עד שלא תתארס והטעתו, הרי זו

צרי וכדקאמרינן דר"ג אליס ליה צרי, ומשמע דרבי יהושע פליג וסבר דלאו צרי עדיף.

והנה בטעמא דמאן דאמר צרי ושמה לאו צרי עדיף אמרי' לעיל (יג ז) משום דאוקי ממונא בחזקת מריה, אך בריש פרק הפרה (מ"ו) אמרינן דזה כלל גדול דדין המוליא מחזירו עליו הראיה אחי לאתויי אפילו ניזק אומר צרי ומזיק אומר שמה, ומצוחר דהוא מדינא דהמוליא מחזירו עליו הראיה ויעוין משנ"ת דזה לעיל.

ובגדר דינא דהמוליא מחזירו עליו הראיה נמצא לעיל בצורך, דלעולם לריך לדון על מי מוטלת חובת הראיה, וכל היכא דעל האחד להביא ראיה, כל זמן דלא מייתי ראיה ממילא זכי אידך, אלא דבעלמא על המוליא מחזירו מוטלת חובת הראיה ולהכי מוקמינן ממונא ביד המוחזק, אך היכא דחובת הראיה מוטלת על המוחזק הוי איפכא, דמפקינן ממונא מידיה מספיקא וזכי ביה אידך.

ומעתה יש לבאר לישנא דרבי יהושע "הרי זו בחזקת בעולה עד שלא תתארס והטעתו עד שתביא ראיה לדצריה" דרבי יהושע סבירא ליה דצרי ושמה לאו צרי עדיף, אלא אף ככהאי גוונא אמרינן דהמוליא מחזירו עליו הראיה, וכל זמן דלא מייתא ראיה ממילא זכי אידך, ולהכי נקט "הרי זו בחזקת בעולה עד שלא תתארס" היינו דכיון דעליה מוטלת חובת הראיה, כל זמן דלא מייתא ראיה הרי אן נקעינן דהיא בעולה עד שלא תתארס [ואף דאין בזה

צירור ונטייה אמיתית דכן הוא, אלא דהדין נתן להחזיק ולנהוג כאילו ידוע דכן הוא, וזהו דנקט "הרי זו בחזקת" היינו דאן לריכין להחזיק כן וזהו דמסיים רבי יהושע עד שתביא ראיה לדצריה, דזהו כל יסוד הדין ד"הרי היא בחזקת בעולה עד שלא תתארס" משום דעליה מוטל להביא ראיה.

וכן גבי ראיה מדצרת ומעוברת, הנה הקשו תוס' לרב אסי דאמר מאי מדצרת נבעלה אבל נסתרה מהימנא צמיגו והא לעיל צמתני לית ליה לר"י מיגו, ותמהו האחרו' דמאי קשיא להו ודילמא שאני התם דהוי מיגו להוליא, ויעוין בשעמ"ק דתיכין וז"ל ונראה לי דאף על גב דגבי משארסתי נאנסתי איכא חזקת ממון מ"מ הכא דאיכא מעלה דיוחסין לא היה לנו להאמינה משום מגו דומיא משארסתי נאנסתי אף על גב דאיכא חזקת ממון עכ"ל, וחזינן דמעלת היוחסין דמיא להולאה ממוחזק, וביאורו"ד נראה עפמשנ"ת לעיל דיסוד מעלת היוחסין היינו משום תביעת הקבל, ובדין מעלת היוחסין נתחדש דחשיב אף כבא להוליא מחזירו.

ומעתה מצוחר דאף גבי מדצרת ומעוברת שייך כעין דינא ד"המוליא מחזירו עליו הראיה" ולהכי נקט רבי יהושע "הרי זו בחזקת בעולה לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדצריה" דמעלת היוחסין דחובת הראיה מוטלת עליה, וכל זמן דלא מייתא ראיה אן מחזקינן לה בזדאי כבעולה לנתין ולממזר.

בענין השבתנו על המעוברת

עפי ממעוברת דודאי נבעלה וספק אי לכשר או לפסול.

ויתכן לדון צביאור הדברים, דמעוברת דלא חזינן את עלם מעשה הבעילה ואת הבעול, אלא דמהא דמעוברת היא ידעינן דע"כ נבעלה, בזה תחילת העמדת הספק הויא על האשה עלמה למי נבעלה, האם לכשר או לפסול, ולהכי אף דאיכא רוב פסולין מוקמינן לה אחזקה [ואף דרובא וחזקה רובא עדיף, מ"מ כיון דאיבי עוענת צרי מהניא טענתה להכטרף ולהאליס את חזקה, וכדנקט הרשב"א דמפיה אנו חיים משום דאית לה חזקה, ומעין הא דמלינו דצדרי הרמב"ן במלחמות צפרק אלו נערות (לקמן לו א) דטענת צרי מהניא להאליס חזקה דאיתרע"ן ומש"כ בשצויה, כיון דחזינן לשצאי לפנינו, יש לדון דתחילת העמדת הספק הוי על השצאי האם צא עליה [ואף דעיקר הגידון הוי דדיון האשה, מ"מ כיון דמליאות השצאי לפנינו גורמת להסתפק שמא צא עליה, יש לומר דהעמדת הספק הוי על השצאין וצרי איכא רוב עכו"ם פרויין צעריות לדון דצא עליה, וכד דיינינן על השצאי עלמו הרי ליכא חזקה המתנגדת לרוב, ויש לומר דצב"ג אליס הרוב וכבר הוכרע הספק לגמרי ע"פ הרוב [ומעין סברת שורש הספק] ותו לא מהניא חזקה אף צלירוף טענת צרי.

מיתיבי זו עדות שהאשה כשרה לה ורבי יהושע אומר אינה נאמנת אמר להם ר"י אי אתם מודים בשצויה שנשצית ויש לה עדים שנשצית והיא אומרת עכורה אני שאינה נאמנת אמרו לו אבל ומה הפרש יש בין זו לזו אי יש עדים ולזו אין לה עדים אמר להם אף לזו יש עדים שהרי כריסה בין שינייה אמרו לו רוב עובדי כוכבים פרויין צעריות הם אמר להן אין אפוערופוס לטריות דד"א צעדות אשה בגופה אבל עדות אשה בצתה דצרי הכל הולד שתוקי מאי קאמר להו ומאי קמהדרי ליה הכי קאמרי ליה השבתנו על המעוברת מה תשיצנו על המדצרת כו' ופירש רש"י השבתנו על המעוברת תשובה גמורה ונילחת, והתוס' ציארו דכ"ק ליה לדין ניחא דאשה מזנה צודקת ומזנה ולא דמיא לשצויה אלא לדידך דלית לך הכ סברא תינה מעוברת כו' [ויטוין עוד בחוס' הרא"ש צשם הרשב"א משאנן ובמשנת לעיל].

אך הרשב"א פ"י עוד צאופ"א וז"ל אי נמי אפילו תמלא לומר שאינה צודקת כיון דמספקא לן אי לכשר או לפסול מפיה אנו חיינן משום דאית לה חזקה דגופא אבל בשצויה משום שצאי אתה צא לפוסלה ולו אנו חוששין והוא פסול אלאה הוא עכ"ל והדברים סתומים ולריכוס ציאור, דהא בתרווייהו איכא רוב לפסול ובתרווייהו אית לה חזקה, ואדרבה בשצויה דהספק על עלם הבעילה לכאורה אלימא חזקה

^א וז"ל עד כאן לא צבי ר"ג טענה אלא גבי נושא אשה ולא מלא לה בחוליס שאלמלא טענתה אין חזקה כלום שהרי בעולה היא שאין לה בחוליס ובשציל חזקה גופא נאמנת לטעון טענה אחרת להעמיד חזקה ראשונה אבל גבי קנס אין חזקה דגופא מושיל הרי בחולה היא ואינה לריכה טענה ואם אין חזקה עושה אותה בחולה כדצריך אש"כ טוענת דאיכא תרתי צרי וחזקה חרשת זו למכ יש לה ובי טענת צ"ד צרי היא שנחזק אותה בחורת בחולה בשצילה בשלמא להעמיד חזקה דגופא או חזקה דממונא מהניא טענת צ"ד בכ"מ אבל בכגון זה שאין דינה כבחולה בלא טענת צרי לדצריך מה טענת צ"ד מוסקף לה בחזקה כו' עכ"ל.

בגדר דין טענין

נאמנת לית יכול דמר ר' חילא מלא פתח פתוח אסור לקיימה משום ספק סוטה, הכא אתמר נאמנת והכא אתמר אינה נאמנת, תמן שניהם מודים שהפתח פתוח פ"י צמשתו ולפיכך היא נאמנת דאיבה שמה ואיבי זריא, הכא אין שניהם מודים שהפתח פתוח פ"י ולפיכך הוא נאמן דזריא הוא, אלמא כל שאינה מכחישהו דזריא ושמה הוא היא נאמנת ואפי' להתירא לבעלה ואפי' צאשת כהן, והדין נותן שיהי בכל מקום אשה נאמנת לומר מותרת אני כיון שאין מי שמכחישה כו'.

אך בהמשך דבריו כתב הרשב"א שם וז"ל ומה שהעמידו בירושלמי הא דר' אלעזר בשותקת אי נמי במכחשת כמו שכתבתי למעלה לריכה לי עיון בשותקת, דצפרק אלו נערות משמע דל"ג עוענין לה משום פתח פ"ך לאלס הוא, ועוד דאי שתיקה חשבינן ליה כהודאה אפי' אשת ישראל גדולה תאסר דהא ליכא ספק ספיקא דהא מודה, ואי שתיקה כספק חשבינן לה לר"ג אסורה אפי' בתרי ספיקי כדאיתא לקמן (יד 6) דקיל ליה שמה דאפילו צספק ספיקא פסיל, אלס נראה לי דהכא לא משכחת לה להא דר' אלעזר אלא במכחשת והילכך צחד ספיקא אסירא אבל בתרי ספיקי שריא כו' ובהיא דרב יהודה אמר שמואל דלקמן אפי' צאשת ישראל גדולה היא ובמכחשת ור' אלעזר נמי מודה צה, זו הדרך שצררתי לי לעלמי צשמועות אלו וכן נראה להראצ"ד ז"ל במכחשת, ולפי זה הא דתניא צפרק אלו נערות חרשת אין לה טענת צתולים ואוקמינא כר"ג ואקשינן אימור דשמעת ליה לר"ג דקא טענה איבי היכא דלא טענה איבי מי שמעת ליה ופרקינן אין כיון דאמר ר"ג מהימנא כגון זה פתח פ"ך לאלס הוא, לאו כגון זה דאינה

החרשת והשועה והאיילוניית יש להן קנס ויש להן טענת צתולים כו' דאית ליה למירמא אחריתי עליויה החרשת והשועה והצוגרת ומוכת עץ אין להן טענת צתולים הסומא ואיילוניית יש להן טענת צתולים סומכום אומר משום ר"מ סומא אין לה טענת צתולים אמר רב ששת לא קשיא הא רבן גמליאל והא ר' יהושע אימר דשמעת ליה לרבן גמליאל היכא דקא טענה איבי היכא דלא קא טענה איבי מי שמעת ליה אין כיון דאמר ר"ג מהימנא כגון זו פתח פ"ך לאלס הוא.

והנה בפשוטו הך דין טענין הוי כצכל דוכתא דכיון דאיבי לא מציא למיטען אן טענין ליה, וכדין טענין לירשים וללקוחות ושלא צפניו, והכא הוי כשלא צפניו, וכן נראה מדברי הרשב"א צסוגין, וכבר תמכו התוס' דהיאך טענין להוליא, ויעוין משנ"ת לעיל דצברי הרשב"א צסוגין, ומסקנת התוס' דלר"ג סגי בצזקה לחוד להוליא ממון ואף צשמא ושמה, אלס דל"צ לפ"ז מאי קאמרינן הכא דטענין לה.

אולם יעוין צרשב"א לעיל (ט 6) אהא דאמר רבי אלעזר האומר פתח פתוח מלאתי נאמן לאוסרה עליו שכתב וז"ל והא דר' אלעזר דאסר צאשת כהן ואי נמי צקטנה צת ישראל דוקא במכחשת ועוענת צתולה שלימה נבעלתי א"י בשותקת דאיבו זריא, אבל צמודה ועוענת שנאנסה קודם שנתארסה א"י צאומרת מוכת עץ אי נאמנת כו' והכין איתא בירושלמי דגרסינן התם ר' ירמיה צעי מעתה אין טענת צתולים כר"ג ור' אליעזר אלא כר' יהושע חזר ומר יש טענת צתולים כר"ג ור' אליעזר בשותקת, אפי' תימא צמדצרת ואומרת נמלאו ואצדו, ותהא

כדאיתא לעיל, ומיהו צעי טענת צרי משום דכי לא טענה הכי הרי היא כמודה שנבעלה באיסור, מה שאין כן באשת איש שאפילו אמרה שזינתה אינה נאמנת שמה עיניה נחנה באחר הילכך לא צעינן טענת עכ"ל.

ובאמת הרשב"א (לעיל יג ב) לידד דצמדצרת לא צעי רצן גמליאל טענת צרי כלל, אלא אף בסתמא אין אוסרין וז"ל אמרו לו רוב גוים פרוצים צעריות הן אצל נתיחדה עם אחד מישראל שאין פרוצין אין אנו מחזיקין אותה כודאי בעולה הילכך אפי' נתיחדה עם אחד מן הפסולין ואמרה טבורה אני נאמנת ולפיכך כשאמרה נבעלתי ולכשר נבעלתי נאמנת משום מגו, ואיפשר נמי דיחוד ישראל אפי' בשותקת הרי זו צחזקת טבורה ישראל קדושים הם ואין אוסרין אותה בכך עכ"ל ויעוין עוד ברמב"ן שם, ועד"ז נקט הרשב"א אף גבי פ"פ, דכיון דאית לה חזקת הגוף אף בסתמא מותרת היא ולא צעינן טענה כלל.

יכולה לטעון דוקא קאמר אלא כגון זה שאינה טוענת ולא מכחשת וטעמא כדאמרין דהא דלר"ג מהימנא משום דחזקה דגופא כנ"ל עכ"ל.

ומבואר בדברי הרשב"א שם דנקט דהא דאמרין הכא דטעינין לה מיירי אף בגוונא צפיקת דמליא למיטען ושותקת, ואטפ"כ טעינין לה ומשום דאית לה חזקה, ונ"צ דהא ודאי ליכא דין טעינין בגוונא דמלי לטעון.

ולכאורה מדברי הרשב"א שם נראה דנקט דהכא אין זה מדין טעינין כלל, אלא כיון דאית לה חזקה אף בסתמא לא חיישינן, והא דנקטינן הכא ד"פתח פיה לאלם" לכאורה היינו רק למימר דאין שתיקתה חשיבא כבודא².

ובעייז מלינו ברעב"א לעיל (יג ב) אהא דפרכי לזעירי דאמר מאי מדצרת נסתרה והאמר רב אין אוסרין על היחוד וקשה לר"ג נמי תיקשי דצעינן טענת צרי ותי' הריעב"א וז"ל פי' דאילו לר"ג לא קשיא דמוקי לה בטענת צרי, א"נ דעיקר טעמא דר"ג משום חזקה דגופא הוא

² **ובפרק** חזקת הבתים (מא ב) כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה כיצד אמר לו מה אתה עושה בחוך שלי והוא אומר לו שלא אמר לי אדם דבר מעולם אינה חזקה כו' פשיטא מהו דתימא האי גצרא מיזבן זצנה ליה האי ארעא ושערא הוב ליה ואירכס והאי דקאמר הכי סבר אי אמינא מיזבן זצנה לי האי ארעא אמרי לי אחוי שערך הלכך לימא ליה אגן דלמא שערא הוב לך ואירכס כגון זה פתח פיה לאלם הוא קמ"ל, והסם נמי מלי למיטען וס"ד דטעינין ליה, אלא דהתם לא ס"ד אלא דשיליגין ליה, ובגמ' לא מלינו כלל דדין טעינין דלמא הוי מדין פתח פיה לאלם, וע' צ"ב (בג ב) ובמדרכי (צ"ב ס' תקלו) ובתשרי הרא"ש (כלל פו ס"א) וע' גיעין (זו ב) ובמדרכי (סנהדרין ס' תשה) ואכמ"ל.

בענין פטור שבועה מאפוטרופא ד'תמי

עלמנן זו אינה בכלל דנכסים של יתומים הם והם מושיבין אותה לדעתם צנכסייהם ונשבעת להם כל זמן שירלו יעו"ש, ומבואר דה"ר באפיטרופא דהעמידו יתומים לא מהני פטור האב.

אולם הרשב"א כתב וז"ל איכא דמפרש שכל פטורין אלו שצמשתנו אינן אלא על דברים שנשתמשה בחיי בעלה אצל דברים שנשתמשה בהם לאחר מיתת בעלה לא לפי שכבר נתרוקן זכות הנכסים ליורשין או אלל הלקוחות ואין תנאי שלו מועיל לנכסים שאינם שלו וכן נראה מלשון רש"י ז"ל כו' אצל בירושלמי גרסינן כתב לו נדר ושבעה אין לי עליך ועל יורשיך כו' ר' יוסי ור' יונה תרוייהו אמרין לא סוף דבר כלים שנשתמשה בהן בחיי בעלה אלא אפי' כלים שנשתמשה בהן לאחר מיתת בעלה, אלמא תנאי מועיל אף לאחר שנתרוקנו הנכסים אלל היורשים והא דקתני נדר ושבעה אין לי עליך כו' אצל היורשים משביעין אותה על דברים שנשתמשה בהן לאחר מיתת בעלה דוקא קאמר שעל כלים שנשתמשה בהן בחייו הרי היא פטורה לגמרי בתנאי שהתנה שלא יבא לו נדר ושבעה עליה כו' והא דקתני הלכה מקצר בעלה לבית אביה אין היורשין משביעין אותה על שעבר כו' בשלא כתב לה נדר ושבעה אין לי עליך ולפיכך אין היורשין משביעין אותה לשעבר אצל משביעין אותה על העתיד לפי שלא פטרה אלא ממנו, אצל אם פטרה זין ממנו זין מיורשיו אפי' הלכה מקצר בעלה לבית חמיה ונעשית אפוטרופא אין היורשין משביעין אותה עכ"ל, ולכאורה משמע מסתימת דברי הרשב"א דאפילו נעשית

כתב לה נדר ושבעה אין לי עליך אין יכול להשביעה אצל משביע הוא את יורשיה ואת הבאים ברשותה נדר ושבעה אין לי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותך אינו יכול להשביעה לא היא ולא יורשיה ולא את הבאים ברשותה כו' הלכה מקצר בעלה לבית אביה או שחזרה לבית חמיה ולא נעשית אפוטרופא אין היורשין משביעין אותה ואם נעשית אפוטרופא היורשין משביעין אותה על העתיד לבא ואין משביעין אותה על מה שעבר, וצירושלמי (כ"ו) איתא א"ר יונה והוא שעשת אפיטרופא בחיי בעלה אצל אם עשת אפיטרופא לאחר מיתת בעלה היורשין משביעין אותה דו מתניתא לא עשת אפיטרופא אין היורשין משביעין אותה אם עשת אפיטרופא היורשין משביעין אותה לעתיד לבוא ואין משביעין אותה לשעבר איזכו לשעבר משעת מיתה עד שעת קבורה וא"ר יוסי אפי' עשאה אפיטרופא לאחר מיתת בעלה אין היורשין משביעין אותה כו' ויעוין בראשונים בסוגין, ומבואר דלר' יוסי כל היכא דפטרה אף מן היורשים, מהני אף לאפיטרופא דלאחר מיתת בעלה, ובפשוטו היינו אפוטרופא דהעמידוה יתומים, ולכאורה ל"צ דהך חיוב שבעה אינו כלל מכח האב, והיאך מלי לפטור.

ויעוין הרמב"ן שכתב וז"ל ומסתברא דכי אמרין אין יורשין משביעין אותה על אפוטרופא שעשתה לאחר מיתת בעלה משום נאמנות דולא ליורשי דוקא שמינה אפוטרופא בחייו ונמשך אפוטרופוסת שלה לאחר מיתה אי נמי שמינה אותה עליהם צפירוש, אצל היתומים שהושיבו אותה אפוטרופא על נכסייהם מדעת

לעולם לר"מ כדבר שצא לעולם לדין, וכשם
לדידן כדבר שצא לעולם כל היכא דאמר
מעכשיו ליכא חסרון דכלתה קניינו (קידושין ס ז)
ה"ה כדבר שלא צא לעולם לר"מ יעו"ש, והשער
המלך (פכ"ג ממכירה ה"ה) נקט דלדעת הרשב"א,
הוא הדין היכא דמכר פירות דקל ואמר מעכשיו,
מהני אפילו לפירות דצאו לאחר מיתתו (ועי' קוב"ש
כ"ג או ת"ו). ולכאורה יש להציא סמך לזה, דהנה
צפרק יש נוהלין (קכ"ג ז) איתא דמודה רבי מאיר
בנכסים שנפל לו כשהוא גוסס דלא מצי להקנותן
מעיקרא, דצעינן דיבא ראוי להקנאה בשעה
דאתו הנכסים צעולם [וכתב השער המלך
לדברי הרשב"א ע"כ מיירי התם בלא מעכשיו
ע"ש] וצחידושי הרשב"א שם כתב וז"ל ומהא
שמעינן דלרבי מאיר המוכר פירות דקל לחצירו
ולא צאו לעולם עד שמת או עד שנטרפה דעתו
לא קנה כו' עכ"ל יעו"ש, ומשמע מדברי
הרשב"א דלולי דברי הגמ', יש מקום מסבירא
לומר דמהני לר"מ צמוכר פירות דקל אף היכא
דלא אתו עד לאחר מיתה, אלא דמהא דמצואר
גמ' דלא מהני צנפלו כשהוא גוסס, שמעינן
דכ"ש דלא מהני צנפלו לאחר מיתה [וא"מ]
ויעוין צתשו' המצ"ע (ח"ב ס"ה קל"ז).

**[ויעוין צרשב"א (קידושין נד ז) דמצואר דלר"מ
דאדם מקנה דשלצ"ל, מצי להקנות
פירות רצעי צעודן צוסר קודם שנתקדשו, ותמה
הגרע"א (צתשו' קמ"ה ס"ה קל"ה) דכרי אין המקח חייל
אלא כשיצא לעולם, ואז לא מצי להקנותן דהו
ממון גבוה, והיאך מצי להקנותן מהשתא, ומ"ש
מנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס דלא מצי
להקנותן, אך לדברי השער המלך דצאומר
מעכשיו מצי להקנות אף פירות דאתו לאחר
מיתה, ניחא לכאורה]**

אפטרופא לאחר מיתה ע"י היתומים נמי אין
היורשים משציעין אותה, ול"צ דהא נכסי
היתומים הן, והיאך מהני פטור האז וכדנטה
צאמת הרמב"ן.

ויתכן לזכרה, דהנה צספ"ק דחולין (כ"ה ז) תנן
האחין השותפין כשהייצין צקלצון פטורין
ממעשר צהמה כשהייצין צמעשר צהמה פטורין
מן הקלצון, ופירש רש"י שם וז"ל כשהייצין
צמעשר צהמה כגון אם לא חלקו מעולם הייצין
צמעשר צהמה לעשר כל הנולדים להם כל ימי
שותפותם דאמר התם יכול אפילו קנו צתפוסת
הבית תלמוד לומר יהיה ופטורין מן הקלצון
לגמרי ששוקלין צין שניהם שקל שלם שממון
אציהם צחזקתו עומד ואציהם השוקל על צניו או
על אחד מצני עירו ופטורו צשלו פטור מן הקלצון
דתנן צשקלים (פ"ה מ"י) השוקל על יד עני או על
יד שכנו או על יד צן עירו פטור וצניו נמי אין
מלות שקליהם עליו והווי ליה כשכנו וצן עירו
עכ"ל, ומצואר כדברי רש"י דפטור אף מקלצון
אחד ומדינא דשוקל על צן עירו, דלא חשיב כלל
דיבצי היתומים מדידהו, אלא דאציהו שוקל
עליהו.

ומצואר לכאורה כדברי רש"י, דקודם חלוקה
חשיב הממון כממון האז ממש, אלא
דליוורסיס איכא כח בנכסים מכח דעומדים
צמקום אציהו, ולפ"ז שפיר יש לדון דמהני פטור
האז אף כלפי העמדת אפטרופא דע"י
היתומים.

והנה דעת הרשב"א (קידושין סג א כ"מ ע"ג) דלר"מ
דאדם מקנה דשלצ"ל, היכא דאמר
מעכשיו אהני צין לענין נשרף השער דתו ליכא
חסרון דכלתה קניינו וצין לענין חזרה דתו לא מצי
למהדר ציה, וכתב (קידושין ס"ה) דדבר שלא צא

ולבאורה הדברים לריכוס ביאור עוצא, דברי מעולם לא זכה בפירות אלו, אלא מעיקרא אתו לרשות יורשין, וכילד יזכה בהן הלוות.

ולמשנ"ת יש מקום לדון דהא דמהני מעכשיו אף לפירות דאתו לאחר מיתה היינו כל זמן דלא חלקו, דכיון דהוי תפוסת הבית אכתי חשיב ממון האב, ולהכי מהניא הקנאתו.

בשיטת הרמב"ם בדין תקרובת עבודה זרה

מצטר או מפירות אפילו מים ומלח האוכל מהן כל שהוא לוקה שנאמר אשר חלב זבחימו יאכלו ישחו ויין נסיכס יקומו וגו' עכ"ל, והכא נמי משמעות לשון הרמב"ם דליכא מלקות אלא באכילה ולא בהנאה, ויעו"ש בלח"מ וצא"ח אחרו', והוא כדבריו בפ"ז מהלכות עבודה זרה הע"ו, ול"ע מדברי הרמב"ם שם בפ"ז, דמבואר להדיא דליכא מלקות אף בהנאה וכנ"ל.

ויעוין בספר יתחק (פ"י ג) שכתב לבאר בדברי הרמב"ם, דמש"כ הרמב"ם בהל' מאכ"א דליכא מלקות אלא באכילה היינו מחמת הלאו המיוחד דיון נסך דילפי' מקרא דחלב זבחימו יאכלו ישחו ויין נסיכס (ומנאו הרמב"ם בסב"מ לאוין קד, וכן ברש"י מאכ"א) וצ"ח איסור ההנאה הוא משום דהוי בכלל אכילה כדרכי אצ"ה, ולכ"כ ליכא מלקות כיון דאינו מפורש [וכמ"ש המשנ"ל (פ"ה מייסודי התורה) בטעמא דליכא מלקות על הנאה] והכא הזכיר רק לאו זה שהוא מדיון מאכלות אסורות, ולא לאוין דעבודה זרה שמקומם בהלכות עבודה זרה [ויעוין עוד בחידושי מרן רי"ז הלוי (פ"ח מהל' ע"ז) ובאצ"ע עזרי (פ"ח מהל' מאכ"א) בשמון] ומש"כ הרמב"ם בפ"ז מהל' עבודה זרה ה"ג דליכא מלקות בהנאה מתקרובת, היינו מהנך תרי לאוין דלא תציא תועבה אל ביתך ולא ידבק בידך מאומה מן החרס, ובמהך לאוין כיון דנתפרש איסור הנאה להדיא בקרא איכא מלקות.

והנה לדרך זו לומר דגם מש"כ הרמב"ם בפ"ז מהלכות עבודה זרה הע"ו דליכא מלקות אלא באוכל תקרובת היינו משום הלאו המיוחד דתקרובת ויין נסך, וק"ק דהרי בהלכות ע"ז לא הזכיר הר"מ כלל לאו זה. ועוד דלדבריו

כתב הרמב"ם (פ"ח מהל' מאכלות אסורות הע"ז) כל מאכל שהוא אסור בהנאה אם נהנה ולא אכל כגון שמכר או נתן לעכו"ם או לכלבים אינו לוקה ומכין אותו מכת מרדות והדמים מותרין עכ"ל, ובטעמא דמילתא נאמרו כמה דרכים, ויצו"ח להלן.

והנה לענין תקרובת עבודה זרה מלינו סחירות בדברי הרמב"ם האם איכא חיוב מלקות אף על הנאה או רק על אכילה, דפ"ז מהל' עבודה זרה (ה"ג) כתב הרמב"ם וזה לשונו, עבודה כוכבים ומשמשיה ותקרובת שלה וכל הנעשה בשצילה אסור בהנאה שנאמר ולא תציא תועבה אל ביתך וכל הנהנה באחד מכל אלו לוקה שחים, אחת משום ולא תציא, ואחת משום ולא ידבק בידך מאומה מן החרס עכ"ל. ומבואר דאיכא מלקות אף על הנאה מתקרובת עבודה זרה, ואילו לקמן שם בהלכות עבודה זרה (הע"ז) כתב הרמב"ם וז"ל צטר או ויין או פירות שהכינום להקריבם לעבודה כוכבים לא נאסרו בהנאה אף על פי שהכינום לצית עבודה כוכבים עד שיקריבום לפניו, הקריבום לפניו נעשו תקרובת ואף על פי שחזרו והוליאום הרי אלו אסורין לעולם, וכל הנמלא בצית עבודה כוכבים אפילו מים ומלח אסור בהנאה מן התורה, והאוכל ממנו כל שהוא לוקה עכ"ל, ומדקע הרמב"ם אסור בהנאה מן התורה, והאוכלו לוקה, משמע להדיא דליכא מלקות אלא על אכילה ולא על הנאה.

ובהל' מאכלות אסורות (פ"ח ה"א) כתב הרמב"ם וז"ל ויין שנתנסך לעכו"ם אסור בהנייה והשותה ממנו כל שהוא לוקה מן התורה, וכן האוכל כל שהוא מתקרובת עכו"ם

וכוונת הרמז"ס מצוארת לכאורה כדברי המגיד משנה, דעמא דליכא מלקות בהנאה היינו משום דהוי שלא כדרך, כיון דהדבר עומד לאכילה ולא להנאה, וזהו שנקט הרמז"ס אם נהנה "ולא אכל", דהוי יסוד פטורו, וכן בדוקא נקט הרמז"ס כל "מאכל", דהאי דינא דליכא מלקות צנהנה אינו אלא צמאכלות, שיעקרם עומדים לאכילה.

ומצתה מיושבים היעצ דברי הרמז"ס, דמש"כ צפ"ז מהלכות עבודה זרה (ה"ג) דאיכא

מלקות צנהנה מתקרובת עבודה זרה, הרי מיירי בכל תקרובת עבודה זרה, ומשכח"ל תקרובת עבודה זרה אף צדצר שאינו אוכל, וכמצואר להדיא ברמז"ס (פ"ו מאצות העומאות ה"ו) וצזה הנאה חשיבא כדרך הנאה ולוקין עליה, ואילו מש"כ בה"ל מאכלות אסורות וצפ"ז מהלכות עבודה זרה הע"ו דחיוצ המלקות הוי צאוכל, משום דהתם הרי מיירי צאוכלין, וצזה הנאה חשיבא שלא כדרך.

והנה האחרונים דנו האם איכא שיעור צאיסורי הנאה, ויש שזידדו דשיעורו צכזית [ולפ"ז צ"ל לכאורה דשיעור כזית הוי צעלם החפלא דאיסורא, וכדלידדו האחרו' לדקדק מסוגיא דמנחות (נד ז) דשייך צזה דין דיחוי ונקטו דכוונת הגמ' לדין דיחוי דעלמא ויעו"ש צקרן אורה וצצהגר"א (א"ר ס"ה תפז) אך לפי פשוטו דאינו אלא שיעור צאכילה, וכדבוכיחו האחרו' להדיא מסוגיא דלקמן ס"פ גיד הנשה (קג ז) דאכל חלי כזית והקיאו וחזר ואכלו, דחייב לכו"ע אי לא משום דצעינן הנאת מעיו צכזית, לכאורה ל"ש להצריך כזית צנהנה ואכמ"ל או צפרועה, והמאירי צנדרים (גג ז) כתב דאסור צכל שהוא, אלא דהציא דיש שנסתפקו דדילמא שיעורו צפרועה [יעוין צתשו' הגרע"א (קמא ס"ה ק)

לריך לומר דהך לאו המיוחד צתקרובת עבודה זרה אינו ציין נסך דוקא, אלא צכל תקרובת עבודה זרה, אך מדברי הרמז"ס צספר המלוות נראה דהוי לאו מיוחד ציין נסך, וכ"כ להדיא החינוך (מנהי קיא) צדעת הרמז"ס, דהשותה יין נסך לוקה משום איסורא דישתו יין נסוכם, ואילו האוכל תקרובת עבודה זרה לוקה משום לאוין דלא תציא תועבה אל ציתך ולא ידצק צידך מאומה מן החרס, ולפ"ז הדרא סתירת דברי הרמז"ס לדוכתה.

ונראה דלא קשיא מידי, דהנה צעיקר שיטת הרמז"ס דאין מלקות על הנאה מאיסורי הנאה, נאמרו כמה דרכים, דיש מהאחרונים שנקטו דהעטס משום דללמד מדרשא ואינו מפורש צקרא, אך המגיד משנה כתב לצאר העטס משום דחשיב הנאה שלא כדרך וז"ל שכל דבר הראוי לאכילה אין דרך הגאחא אלא דרך אכילה כתיקנו עכ"ל [ויעו"ש צהמשך דבריו שכתב דלפ"ז הרי איסור הנאה כדין חלי שיעור שאסור מן התורה ואין לוקין עליו, ויש שנקטו דכוונתו לעטס צפני"ע, דחשיב כחלי שיעור צאיכות ואכמ"ל].

ונראה דכן מתצאר להדיא צלשון הרמז"ס, דהנה ז"ל הרמז"ס (פ"ח ממאכ"א הע"ו) כל מקום שנאמר צתורה לא תאכל לא תאכלו לא יאכלו לא יאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה צמשמע כו' (הע"ו) כל מאכל שהוא אסור צנהנה אם נהנה ולא אכל כגון שמכר או נתן לעכו"ם או לכלבים אינו לוקה ומכין אותו מכת מרדות והדמים מותרין עכ"ל. ול"צ אריכות לשון הרמז"ס "אם נהנה ולא אכל", הא פשיטא דאם אכל לוקה על האכילה, וכן לשון הרמז"ס כל "מאכל" שהוא אסור צנהנה, ולא נקט כל צבר.

ובלל"ח (פסחים כג ז) וצ"ש"א (שם כג ז) וצפרי מגדים (בפתיחה לה' פסח פ"ג אות ד).

והקשו האחרו' דאי אסור צכ"ש, א"כ צכל איסורי הנאה ילקה על אכילה צכ"ש, וצפשוטו מוכח מהכא כשיטת הרמז"ם דליכא מלקות צנהבה מאיסורי הנאה, אך לפי המצואר צדצרי הרמז"ם כדצרי המגיד משנה, דטעמא דמילתא משום דהנאה מדבר העומד לאכילה חשיבא שלא כדרך, לכאורה הדרא קושיא לדוכתה, דצאובל דהוי כדרך הנאה, ילקה [ולכאו' לא מסתבר לומר דכיון דפחות מכזית לא מיקרי אכילה, הו גמי חשיב שלא כדרך הנאתו, דעיקרו עומד לאכילה גמורה דכזית].

בענין שיעור באיסורי הנאה

ולכאורה מדצרי הרמז"ם ה"ל יש להוכיח דאיכא שיעור צאיסורי הנאה, דהנה ז"ל הרמז"ם (פ"א ממאכל"א ה"א – ה"ב) ויין שנתנסך לעכו"ם אסור צהנייה והשותה ממנו כל שהוא לוקה מן התורה, וכן האובל כל שהוא מתקרובת עכו"ם מצטר או מפירות אפילו מים ומלח האובל מהן כל שהוא לוקה שנאמר אשר חלב צחיתו ויאלכו ישחו ויין נסיכס יקומו וגו' ויין שנתנסך לה כצצה שקרב לה וכיון שאיסור זה משום עצודה זרה הוא חין לו שיעור שנאמר צעצודה זרה ולא ידבק צידך מאומה מן החרס עכ"ל, והנה לענין ויין נסך ודאי כוונת הרמז"ם הכא ללאו המיוחד שנאמר ציין נסך [דהוא איסור דמאכלות אסורות וכדציארו הזכר ילחק והגרי"ן] וכפי שמנאו צמנין המלוות שצריש הלכות מאכלות אסורות, ואעפ"כ כתב הרמז"ם דשיעורו צכל שהוא, דכיון דאיסורו משום עצודה זרה, וצעצודה זרה נאמר לא ידבק צידך "מאומה" מן החרס, והיינו דילפי' להך איסור משאר איסורי עצודה זרה.

והרי איסורא דלא ידבק הוי איסור הנאה, ואס איתא דצאיסורי הנאה ליכא כלל שיעור, היאך אפשר למילף מהתם דע"ז שאני וחייבים צכ"ש אף צאיסורי אכילה דידה, ולכאורה מוכח דצעלמא איכא שיעור אף לאיסורי הנאה, אלא דע"ז שאני דנאמר צה "לא ידבק צידך מאומה מן החרס", ומהתם ילפי' דכל איסורי עצודה זרה צמשהו.

מיהו יש מקום לדון לדחות, דהנה צצר הוכיח בגרי"ז (הוצא צשיעורי הגרי"מ עהרות ס"ו נד) דיסוד איסור הנאה דתקרובת ע"ז היינו הרווחת ממון, ומה"ע מצואר לעיל (ה ט) דסכין של עצודה זרה מותר לשחוט צה ואסור לחתוך צה צשר, דמותר לשחוט צה דמקלקל הוא, והיינו דכה"ג לא חשיב הרווחת ממון, וע"ש דהציא כן הגרי"ז מדצרי היראים (ס"ו רע"ד). וכ"מ מלשון הרמז"ם צספר המלוות (לאיון נד) שצהזירנו שלא ליהנות ולהחזיק צדצרי מממון עיר הנדחת והוא אמרו יתעלה לא ידבק צידך מאומה מן החרס, ושם (לאיון נה) שצהזירנו מחצר דצר מעצודה זרה אל ממוננו אצל נרחק ממנה ומצתיה ומכל מה שייוחס אליה והוא אמרו יתעלה לא תציא תועצה אל ציתך, הרי משמע דיסוד האיסור הוא הרווחת הממון. ויש לומר דצבהך איסור ודאי לווי דגלי קרא הוה שיעורו צפרועה, כיון דיסודו הרווחת ממון, אלא דגלי קרא דאיסורו צכל שהוא מדכתיב מאומה, ומהתם ילפי' לכל איסורי ע"ז דאין לריכס השיעור האמור צהס, ואף איסורי אכילה דידה שיעורן צכ"ש.

אך איכא למישדי ציה נרגא, דהנה כתב הרמז"ם (פ"א מה' גיטב ה"א) כל הגנוב ממון משוה פרוטה ומעלה עובר צלא תעשה כו' (ה"ב) אסור לגנוב כל שהוא דין תורה ואסור לגנוב דרך שחוק או לגנוב ע"מ להחזיר או לגנוב על מנת

לשלם, הכל אסור שלא ירגיל עלמנו כצד עכ"ל, ואהא דכתב הרמב"ם דאסור לגנוב כל שהוא דבר תורה, כתב המגיד משנה דדיו פחות משהו פרוטה בממון כדין חלי שיעור באיסורין.

אולם משמיה דהגר"ח מטו לא כן, דלשון הרמב"ם לא משמע דהוי מדין חלי שיעור, דהרי כללו הרמב"ם בהדי איסור גניבה דרך שחוק וכיו"צ ועל הכל כתב דהטעם שלא ירגיל עלמנו כצד, ומשום דהוי מעשה גניבה אף דעלם הממון אינו נעשה גנוב.

וביאור הגר"ח, דלא שייך הכא דין חלי שיעור, ומשום דשיעור פרוטה אינו שיעור "איסור גניבה" אלא דגניבה אינה אלא בממון, ושיעור פרוטה הויא שיעור בעלם ה"ש ממון", וכיון דבפחות מפרוטה ליכא שם ממון ל"ש כזה איסור דחלי שיעור [אלא דוקא כגון חלב וכיו"צ דאף בפחות מכזית הוי חלב, אלא דנאמר שיעור באיסור דבעינן שיאכל כזית מן האיסור] אלא דמ"מ אסור כיון דהוי מעשה גניבה, וככל אינך דמנה הרמב"ם.

ומעתה אף לענין איסור הנאה מעבודה זרה, אף אם נימא דכיון דיסוד האיסור הוא הרווחת הממון הוי ראוי להלריך זו פרוטה, אך מ"מ אין זה מדין שיעורין, וא"כ מהא דחידשה התורה דאסור בכל שהוא מדכתיב "לא ידבק בידך מאומה" לכאורה ליכא למילף לאיסור אכילה דתקרובת עבודה זרה ויין נסך דלא יחא זו שיעור כזית, דהוא שיעור הנאמר בעלם האיסור, ושייך זיה דין חלי שיעור [ויל"ד].

ובדעת המגיד משנה דכתב דגניבת פחות מפרוטה בממון הויא כחלי שיעור באיסורין, יש לומר דלא פליג בעיקר יסוד הגר"ח, דשיעור פרוטה הוי שיעור בעלם השם ממון, אלא דס"ל דמ"מ כיון דמהלכות שיעורין הוא, והא דחסר בשם ממון היינו רק משום דחסר בשיעור הממון, הרי גניבת חלי פרוטה דינה כדין חלי שיעור באיכות, וכדאשכחן בדוכתי עובדא [ויעוין במ"מ (פ"ח ממאכ"א ה"ז) הכ"ל שדימה הנאה שלא כדרך לדין חלי שיעור, ויעוין עוד ברמב"ם (פ"ג ממאכ"א ה"ו)].

ויעיקר הדבר דשיעור פרוטה נמי הוי מדיני שיעורין, אלא דלוינו שיעור באיסור גניבה אלא שיעור בעלם השם ממון, כן נראה מדברי הגר"ח כפי שהובאו בשמו, ויעוין עוד בצבני מילואים (סכ"ז סק"א) ובחור"א (הבע"ז ס' קמה לדף יא) שזידודו דהא דשיעור ממון בפרוטה הוי מכלל שיעורין הלכה למשה מסיני. וכן נראה בפשוטו מדברי הגמ' בגיטין (כ ה) דאמר' דכתבו לגב על איסורי הנאה כשר, אמר רב אשי אף אן נמי תנינא על העלה של זית, ודחינן דילמא שאני עלה של זית דחזי לאינערופי, ופשוטו נידון הגמ', דס"ד דילמא בעינן שיכא הגב הפלא דממון ואשפר דהיינו משום דכתיב ונתן, וס"ד דבעינן תחית ממון והאש מוכחי' מהא דכשר על עלה של זית, אף דאין זו שיה פרוטה ולא הוי ממון, ודחינן דילמא שאני עלה של זית דחזי לאינערופי, היינו דמהא דחזי לאינערופי עם ממון אחר לפרוטה, חזינן דהוי הפלא דממון, אלא רק דחסר זיה שיעור ובעין הא דליידוד לבאר דברי ר"ח דחלי שיעור אסור מן התורה משום דחזי לאינערופי (יומא עד ה) דהוי ראיב דהוי איסור אף בפחות ואינו אלא חסרון שיעור.

אולם מעתה וי"ע בעלם דברי הגר"ח, דיעוין בגנזי הגר"ח (ס"ח) דתרי דיני איכא בשיעור כזית, חדא שיעור בשם מעשה אכילה, ומח"ע ליכא חיוב צרכה אלא בכזית, והב' דין שיעור כזית הנאמר באיסורין ובמזוות, דהוי שיעור בעלם הפלא, דבעינן שיאכל שיעור כזית ט"ע בכתיב הגר"ח הנדמ"ח עמ' קמג) ונפ"מ לדין בריה, דלענין לאשויי שם אכילה סגי בכל בריה ולא בעינן לכל תנאי בריה (דיו"ד ס"ק) אף לענין שיעור כזית הנאמר באיסורין ובמזוות בעינן לכל תנאי בריה, דע"ז אית ליב חשיבות כזית, יע"ש דכ"ג מדבריו, והרי בכל האיסורין נאמר אכילה, ובפחות מכזית איכא נמי חסרון שיעור בעלם השם אכילה, ואשפ"כ אית זיה איסור חלי שיעור, ואמאי לא נימא אף כן באיסור גניבה, דאף דהאיסור נאמר על הממון, ובפחות מפרוטה חסר בשיעור השם ממון, יחא זיה איסור חלי שיעור ויעוין במלחמות בפסחים (פ' אלו טוהרין) דדין טעם עיקר היינו אפי' אין זו מגופו של איסור כלום כגון ענבים ששרב במים והוא שנתן האיסור בהיתר טעם גדול כחליו נתערב בו כזית ממשו של איסור, וי"צ דהרי אם שבלע טעם גדול דכזית בחלי כזית ודאי לא סגי בזה, וע"כ דהשיעור כזית הוא בצולב היתר שבלע את טעם האיסור, ולמאי בעינן עוד שיבלע טעם דכזית, אף לדי' הגר"ח יש לבאר, לדנין מעשה אכילה בעינן שיכא כזית בהיתר שבלע הטעם, אך מלבד זה בעינן שיעור כזית מן האיסור, ולזה בעינן שיבלע טעם דכזית.

שיבא בחפלא שוב פרועה, אלא שיעור צמטשה
 ההנאה, דכיון דכתיב "לא ידבק" צעינן שיבנה
 הגזרא צשיעור פרועה, אך ד"ז דהוא שיעור
 צמטשה ההנאה ל"ש כלל להאריך באיסור אכילה
 דתקרובת וי"ג, ושפיר למד הרמב"ם דשיעורו
 צמטשה וא"ל כזית או רביעית] אלא דאכתי קשה
 לכאורה דמ"מ ייאסר מדיו חלי שיעור אסור מן
 התורה, ויהא מוכח כדצרי הגר"ח דצמקום
 דצעינן שיעור פרועה לדיו ממון, ליכא איסור חלי
 שיעור בפחות מפרועה [ויל"ד].

אולם לקושטא דמילתא צמה שנקט הקרית
 ספר, דמהא דשרינן שכר עשיית ע"ז
 משום דמכוש אחרון לית זיה שוב פרועה, מוכח
 דאיכא שיעור פרועה באיסור ע"ז, יעוין צתום'
 (ע"ז יט ז) וצראשונים שם ולקמן שם (סב ה) שעמדו
 צעיקר הקושיא ותיראו באופנים אחרים, ומצואר
 מדצריהם דלעולם לא צעינן שיעור פרועה
 באיסור ע"ז, אלא שיעורה צכ"ש] ויש להאריך
 עוד.

[והנה יעוין צקרית ספר (פ"ז מהל' עצודה זרה)
 שכתב דאף דכתב הרמב"ם דעצודה זרה
 ותקרובתה אסורין בכל שהוא, מ"מ פרועה
 מיהא צעי, וכדמוכח מהא דהעושה עצודה זרה
 שכרו מותר (ע"ז יט ז, רמב"ם פ"ז מע"ז ה"ה) ומשום
 דמכוש אחרון לית זיה שוב פרועה, ומצואר
 לכאורה דנקט דשאר איסורי הנאה שיעורין
 צכזית, ומהא צעי הרמב"ם לאפקוי דהכא סגי
 צכ"ש ואין לריך כזית, אך פרועה מיהא צעי.

והנה ע"פ דרכו היה מקום לחלק באופן אחר,
 דשכר פעולה דעצודה זרה דמישך שייך
 לדיו חליפי ע"ז, אית זיה רק איסורא דהרווחת
 ממון, וזזה צאמת שיעורו צפרועה, משא"כ
 צעצודה זרה עלמה ותקרובתה איכא איסור
 נוסף דהוי צמטשה [והא דליקף הרמב"ם (צרפ"א
 ממאכ"ח) דאיסור אכילה דיי"ג הוי צכ"ש, יש לומר
 דהיינו מדכתיב "מאומה" וגלי קרא דצעלם
 החפלא דע"ז לא צעינן שיעור כזית, והא דצעינן
 התם פרועה הרי אינו שיעור בחפלא, דצעינן

בגדר דינא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו (ב)

אדם נהנה ולא ניחא ליה של אחרים אי נמי שאני הכא דכתיב כרמך כו' עכ"ל, וכבר עמדו האחרונים דמבואר מדברי הר"ש דנקט דלא זוהי כוונת התוס', אלא כלל הוא דבאיסורין התלוין במחשבה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ואילו הר"ש גופיה כתב לחלק בזה, דלענין תקרובת עבודה זרה טעמא משום דאין זכחו לקצוע שם בדבר שאינו שלו, ואילו גבי כלאים נקט הר"ש דלא שייך האי טעמא, ולהכי פירש הר"ש הטעם דילפי' מקרא דלא תזרע או מדכתיב כרמך.

אולם יש לעיין בזה מדברי הירושלמי (פ"ז דכלאים ה"ג) הנעבד אית תניי תניי זין שלו זין של אחרים אסור, אית תניי תניי שלו אסור של אחרים מותר, הוון צעיי מימר מאן דאמר זין שלו זין של אחרים אסור רבי מאיר ורבי יודה, מאן דאמר שלו אסור ושל אחרים מותר רבי יוסה ורבי שמעון, רבי יוסה צשס רבי לא דצרי הכל היא, כמה דתימר תמן דבר שיש בו רוח חיים אף על פי שאינו נאסר להדיוט נאסר לגבוה ודכוותה דבר שאינו שלך אף על פי שאינו נאסר להדיוט נאסר לגבוה עכ"ל הירושלמי, הרי מבואר דצדדי הירושלמי דגדר דינא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו גבי כלאים דמי לדינא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו גבי נעבד, ולמה דנקט הר"ש דלענין נעבד טעמא משום דלאו כל כמיניה לקצוע חלות שם בדבר שאינו שלו, משמע מדברי הירושלמי דאף בכלאים כן הוא, אולם לריך ציבור גדר הדברים, היאך שייך האי טעמא בכלאים.

ויש מהאחרונים לדידו דגדר הדין דצעינן ניחוחא בכלאים היינו משום דכלא"ה חסר צענא התערובת, ומשום דעומד להעקר נואף דגם קודם שנודע לו אינו נאסר, יש לומר דעומד

בכלאים (פ"ז מ"ד) תנן המסכך את גפנו על גבי תבואתו של חצירו הרי זה קדש וחייב באחריותו רבי יוסי ורבי שמעון אומרים אין אדם מקדש דבר שאינו שלו כו', והתוס' ציבמות (פג ב) כתבו וז"ל ואם תאמר ומאי שנא מנותן נבלה או חלב צתצשיל של חצרו שנאסר, ואומר ר"י דצדדי התלוי במחשבה הוא דאמר הכי כגון משתחוה לבהמת חצרו דספ"צ דחולין דאפי' עשה זה מעשה כגון ששחטה איכא למ"ד דלא חסרה, ואיסור כלאים נמי תלוי במחשבה כדאמר במס' כלאים (פ"ה מ"י) גבי הרואה ירק כשאגיע חלקטנו אפילו הוסיף מאתים מותר לכשאחזור חלקטנו אסור, ומטעם זה מפרש ר"ת דנקט בזהגזל נתייאש הימנה ולא גדרה דוקא נתייאש אבל לא נתייאש שהיה עוסק בגדר ולא הספיק לגדור עד שהוסיף מאתים לא קידש עכ"ל, וצפשוטו היה מקום לצאר כוונת התוס' דאיסורין התלוין במחשבה הוי סימנן בעלמא דהאיסור ע"י חלות שם שקוצע צדדי, ובזה איכא חסרון דאין זכחו לקצוע שם צדדי שאינו שלו.

אולם הר"ש בכלאים (פ"ז מ"ד) כתב וז"ל אף על גב דשאר איסורין כגון צער צחלב אוסר שאינו שלו אין לדמות איסורין התלוין צנתנית טעם לזה מיהו קשה מכלאי בגדים ורובע ונרצע דלגבוה, ויש מחלקין זין איסור התלוי במחשבה לשאר איסורים דכלאים תלוין צניחותא דבעלים כדתנן כו' ולא יתכן דהרי העושה מלאכה צמי העאת וצפרת העאת כו' אלמא אוסר אף על גב דתלוי במחשבה, ומסיק הר"ש וז"ל אלא כל הני היינו טעמא גבי ע"ז לאו שמייה תקרובת ע"ז כיון שאינו שלו כו' וגבי כלאים היינו טעמא דכתיב לא תזרע מה זרע דניחא ליה והא אין

ובירושלמי (פ"ג דכלאים ה"ה) איתא דרבי שמעון אמר אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו כן רב אמר אין אדם חוצש דבר שאינו שלו ויעוין בר"ש (שם מ"ז) ומבואר התם דלרבי שמעון דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אף בכלאי זרעים מותר לכתחילה לסמוך זרע אחר לשדה חצירו ול"ב גדר הדברים.

ונראה לדון בגדר דין כלאים, דיסוד איסורא ד"שך לא תזרע כלאים" ו"לא תזרע כרמך כלאים" אינו צעלם גידול הזרעים דכלאים, אלא צעשיית השדה לשדה כלאים והכרם לכרם כלאים, ועיקר שם כלאים חל על השדה והכרם עלמך, ולהכי צעינן ניוחא, דע"ז מתייחד השדה לגידולי הכלאים וחייל עליה שם ד"שדה כלאים" [ויש לומר דמהאי טעמא נמי המקיים דבר שאין כמוהו מקיימין ליכא איסורא דכלאים (פ"ה דכלאים מ"ח) וע' שבת (קמ"ג) ואכמ"ל] ומהאי טעמא סבר רבי שמעון דצורע סמוך לשדה חצירו שרי לכתחילה, דכיון דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אין צכחו לייחד את שדה חצירו לגידולי כלאים, ומהאי טעמא חשיבי כלאים מלוה התלויה צארץ כיון דיסוד האיסור הוא בשדה עלמא.

וכן מבואר יותר הא דחזינן דד' אמות דעבודת הכרם איכא איסור כלאים, ומבואר בראשונים (פי' רש"י טירוצין ג' ב', כג א ועוד) דגדר הדין דכיון דלריכין לו חשיבי ככרם [ובהאחר' לידדו לצאר עפ"ז העטם דחוצת הכרחקה מועלת על צעל הכרם טפי מעל צעל התצואה (צ"ק ק ב)] והרי עלם הגידולים אינן מעורבין כלל, אך למשנ"ת דיסוד האיסור הוא דהכרם יבא "כרם כלאים", מבואר יותר דכל דהוי מכלל הכרם ואית ליה שם כרם, אסור לזרוע בו מיניס אחרים, דע"ז נעשה הכרם ל"כרם כלאים".

להוודע לו ומסתמא יעקור] אך לפ"ז לכאורה לא תלי כלל בצעלים ובקציעות שם, אלא לריך לדון רק האם עומד להעקר או לא [ועיון במערכת הקניינים (ס"ד) וצחי' הגרש"ש צענין אין אדם אוסר דש"ש (נד' בסוף ב"ב ובגמ"ה בליקוטס בח"ד) ואכמ"ל].

ונראה לדון צביאור הדברים, דהנה יעוין צחוס' (ב"ב פ"ג א) צסס הר"ש דצכורים לא חשיבי מלוה תלויה צארץ, דל"ד לתרומה ומעשר וחלה דהתם גוף הפירות מחוייבין צתרומה דעבל נינהו ואסורין צאכילה ולכך חשיבי תלוין צארץ אבל צכורים אין החיוב תלוי צפירות אלא צאדם, ועוד מדלא חייב תרומה ומעשר עד שיתמרח צכרי מוכח שהחיוב תלוי צפירות אבל צכורים ודאי חוצת הגוף יע"ש, ותמכו האחרו' דא"כ אמאי כלאים חשיבי מלוה התלויה צארץ וכדתנן צקידושין (ל' א).

והנה צירושלמי דכלאים (פ"ה ה"ט) איתא זרע שני מינין צצקעה שני מינין צחורצה שני מינין וחלקן גדר, ר' יוחנן אמר פטור ר"ש צן לקיש אמר חייב, מודה ר"ש צן לקיש צזרע ע"ג היס ע"ג פטרה ע"ג סלעים ע"ג ערשים שהוא פטור, מודה ר"ש צן לקיש צזרע ע"מ לחלקן גדר שהוא פטור כו' מה טעמא דרבי שמעון צן לקיש מכיון שהוליא מתוך ידו לזרע חייב כו' עכ"ל, ופירש הר"ש שם וז"ל צצמפולת יד זרעו וציליאתו מתוך ידו נתרחקו צצקעה או צחורצה או חילקן גדר, וצפשוטו מבואר צדברי הירושלמי דלריש לקיש היכא דהוליא מידו חיטה ושעורה ע"מ לזרען כאחד, אף דקודם שהגיעו לקרקע נתחלקו ע"י גדר, עבר צללו זרוע כלאים [וכן נקעו כמה אחרו' (יעוין צבגלי על זרע סק"ח או' ז' ובאר שמה פ"ג משנת ה"ט)] ולריך צביאור עוצא דהיאך מתחייב על הולאת הזרעים מידו גרידא.

וכן יש לבאר הא דסבר ריש לקיש דמיד שהוליא הזרעים מידו לזורעם כאחד עבר בלאו ד"שדך לא תזרע כלאים", וכמו כן מהאי טעמא היכא דזרען כאחד ממש על דעת לחלקן בגדר לאחר מכן אינו עובר, דבכהאי גוונא אין השדה מיוחדת לגידולי כלאים.

ומעתה מצואר היעב הא דמדמי צירושלמי דינא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו בכלאים לדינא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו בנעצד, דבתרוויכו יסוד דאין בכחו לקבוע שם בשל חצירו, דבכלאים נמי לריך לדון דחייל על השדה שם שדה כלאים, דמיוחדת היא לגידולי כלאים.